

ಶೈವಾಗಮ-ಪುರಾಣೇಷು ಶಿವತಾಂಡವಭೇದಾಃ - ಅಧ್ಯಯನಂ

Document Information

Text title : Shaivagamapurane Shivatandavabhedah Adhyayanam

File name : shaivAgamapurANeshivatANDavabhedAHadhyayanam.itx

Category : misc, article, pradiptakumArananda, shiva

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda pknanda65 at gmail.com

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : August 21, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 21, 2026

sanskritdocuments.org

ಶೈವಾಗಮ-ಪುರಾಣೇಷು ಶಿವತಾಂಡವಭೇದಾಃ - ಅಧ್ಯಯನಂ

ಶೈವಾಗಮ-ಪುರಾಣೇಷು ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾಃ ಶಿವತಾಂಡವಭೇದಾಃ - ಏಕಂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಅಧ್ಯಯನಂ .

ಸಾರಾಂಶಃ

ಭಾರತೀಯಸಂಸ್ಕೃತೌ ಭಗವಾನ್ ಶಿವಃ ಕೇವಲಂ ಸಂಹಾರಕರ್ತಾ ನ, ಅಪಿತು ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರ-ತಿರೋಭಾವ-ಅನುಗ್ರಹಾಣಾಂ ವಿಶ್ವನಿಯಂತಾ ಇತಿ ಪರಿಗಣ್ಯತೇ . ತಸ್ಯ ದಿವ್ಯನೃತ್ಯಂ “ತಾಂಡವಂ” ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ . ತಾಂಡವನೃತ್ಯಂ ನ ಕೇವಲಂ ಕಲಾರೂಪಂ, ಅಪಿ ತು ಗಂಭೀರದಾರ್ಶನಿಕತತ್ತ್ವಾನಾಂ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕಮಸ್ತಿ . ವೇದೇಷು ರುದ್ರಸ್ಯ ಗತಿಶೀಲಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಸಂಕೇತಃ ದೃಶ್ಯತೇ, ಪರಂತು ತಾಂಡವಸ್ಯ ವಿಸ್ತೃತವರ್ಣನಂ ಪುರಾಣೇಷು, ಶೈವಾಗಮೇಷು, ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರೇ ತಥಾ ಉತ್ತರಕಾಲೀನಶೈವಸಾಹಿತ್ಯೇ ವಿಶೇಷತಯಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ .

ಶಿವಸ್ಯ ನಟರಾಜಸ್ವರೂಪಂ ತಾಂಡವದರ್ಶನಸ್ಯ ಪರಮೋದಾಹರಣಂ . ನಟರಾಜಸ್ಯ ಡಮರುಃ ಸೃಷ್ಟೇಃ, ಅಗ್ನಿಃ ಸಂಹಾರಸ್ಯ, ಅಭಯಮುದ್ರಾ ಅನುಗ್ರಹಸ್ಯ, ಅಪಸ್ಮಾರಪುರುಷೋಽಜ್ಞಾನಸ್ಯ, ಊರ್ಧ್ವಪಾದಃ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಅತಃ ತಾಂಡವಂ ವಿಶ್ವಚಕ್ರಸ್ಯ ದಾರ್ಶನಿಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪೇಣ ಮನ್ಯತೇ .

ಶೈವಪರಂಪರಾಯಾಂ ತಾಂಡವಸ್ಯ ಅನೇಕಭೇದಾಃ ವರ್ಣಿತಾಃ ಸಂತಿ . ದಕ್ಷಿಣಭಾರತೀಯಾಗಮಪರಂಪರಾಯಾಂ ವಿಶೇಷತಃ ಆನಂದ-, ಸಂಧ್ಯಾ-, ಕಾಲಿಕಾ-, ತ್ರಿಪುರ-, ಗೌರೀ-, ಸಂಹಾರ-, ಊರ್ಧ್ವತಾಂಡವಂ ಇತಿ ಸಪ್ತಭೇದಾಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ . ಆನಂದತಾಂಡವಂ ಚಿದಂಬರಸ್ಥನಟರಾಜಸ್ಯ ಆನಂದಸ್ವರೂಪಂ ನಿರೂಪಯತಿ . ಸಂಧ್ಯಾತಾಂಡವಂ ಕಾಲಪರಿವರ್ತನಸ್ಯ ದ್ಯೋತಕಂ . ಕಾಲಿಕಾತಾಂಡವಂ ಶಕ್ತಿಶಿವಯೋಃ ಐಕ್ಯಂ ತಥಾ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹಂ ಅಭಿವ್ಯಂಜಯತಿ . ತ್ರಿಪುರತಾಂಡವಂ ತ್ರಿಪುರಾಸುರವಧಾನಂತರಂ ಧರ್ಮವಿಜಯಸ್ಯ ಪ್ರತೀಕಂ . ಗೌರೀತಾಂಡವಂ ಶಿವಪಾರ್ವತೋಃ ಸಾಮರಸ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ . ಸಂಹಾರತಾಂಡವಂ ಕಲ್ಪಾಂತೇ ಜಗತ್ಸಂಹಾರಸ್ಯ ರೂಪಂ . ಊರ್ಧ್ವತಾಂಡವಂ ತು ಶಿವಸ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಂ, ಯೋಗವೈಭವಂ ಮೋಕ್ಷದಾಯಕತ್ವಂ ಚ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ .

ದಾರ್ಶನಿಕದೃಷ್ಟ್ಯಾ ತಾಂಡವಂ ಕೇವಲಂ ನೃತ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ; ಅಪಿ ತು ವಿಶ್ವಸ್ಯ
ನಿತ್ಯಪರಿವರ್ತನಶೀಲತಾಯಾಃ ಪ್ರತೀಕಂ ವರ್ತತೇ . ಕಾಶ್ಮೀರಶೈವದರ್ಶನೇ
ತಾಂಡವಂ ಶಿವಸ್ಯ ಸ್ವಂದಶಕ್ತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿರಿತಿ ನಿರೂಪಿತಂ . ತನ್ಮಾತ್
ಜಗತಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಃ ಸ್ವಂದಃ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಃ ಪರಿವರ್ತನಃ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಜೀವನಚಕ್ರಂ ಚ
ಶಿವತಾಂಡವಸ್ಯೈವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿರಿತಿ ಮನ್ಯತೇ .

ಉಪಸಂಹಾರತಃ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತೇ ಯತ್ ಶಿವತಾಂಡವಂ ಭಾರತೀಯದಾರ್ಶನಿಕಪರಂಪರಾಂ
ಏಕಂ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಂ ತತ್ತ್ವಂ . ತತ್ರ ಧರ್ಮಃ, ದರ್ಶನಂ, ನಾಟ್ಯಂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತಾ,
ಕಲಾ ಚ ಸಮನ್ವಿತರೂಪೇಣ ದೃಶ್ಯಂತೇ . ತಾಂಡವಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗಧ್ಯಯನಂ
ಶೈವದರ್ಶನಸ್ಯ, ಭಾರತೀಯಸಂಸ್ಕೃತೇಃ ತಥಾ ನಾಟ್ಯಪರಂಪರಾಯಾಃ
ಗಹನಬೋಧಾಯ ಅತ್ಯಂತಮುಪಕಾರಕಂ .

ಸಂದರ್ಭಗ್ರಂಥಾಃ

ಶಿವಪುರಾಣಂ
ಸ್ವಂದಪುರಾಣಂ
ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಂ
ಕಾಮಿಕಾಗಮಃ
ಕಾರಣಾಗಮಃ
ತಂತ್ರಾಲೋಕಃ

ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಶೈವಾಗಮೇಷು “ಸಪ್ತತಾಂಡವ” ಇತಿ ಸೂಚೀ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಾನರೂಪೇಣ ನ
ದೃಶ್ಯತೇ; ಭಿನ್ನೇಷು ಆಗಮೇಷು ತಥಾ ಪರಂಪರಾಸು ತಾಂಡವಭೇದಾನಾಂ ನಾಮ,
ಸಂಖ್ಯಾ, ಕ್ರಮಶ್ಚ ಕಿಂಚಿತ್ ಪರಿವರ್ತತೇ .

- ಪ್ರೊ. ಪ್ರದೀಪ್ತಕುಮಾರನಂದಃ (ಸೇವಾನಿವೃತ್ತ)

ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥಸಂಸ್ಕೃತವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಃ, ಪುರೀ

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orisa pknanda65 at gmail.com

Retd.Head, Dept.of Sarvadarshan

SJSV,Puri

Shaivagama-Puraneshu Shivatandavabhedah - Adhyayanam

pdf was typeset on August 21, 2026

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

